Kecsketartó gazdaság vizsgálata

NÉMETH SZABINA – GULYÁS LÁSZLÓ – SALAMON LAJOS

Kulcsszavak: kecske, termékek, kockázatok, fejlesztések.

ÖSSZEFOGLALÓ MEGÁLLAPÍTÁSOK, KÖVETKEZTETÉSEK, JAVASLATOK

A Dunaszigeten 300 anyával működő gazdaság eredményességében kulcskérdés a termelési költségek csökkentése, mindenekelőtt a takarmányozás, az egyéb (áram, tejvizsgálat, bérleti díjak stb.), valamint a munkabérköltségek mérséklése. A bevételi oldalon növekvő jelentőségű – a kecsketej- és gidaértékesítés mellett – egyre nagyobb arányban a sajtértékesítés. A jövőt illetően a kockázati tényezők és a fejlesztési lehetőségek számbavétele, a helyi lehetőségek hasznosítása, s az egészségre kedvező hatású tej és sajt megismertetése a meghatározó.

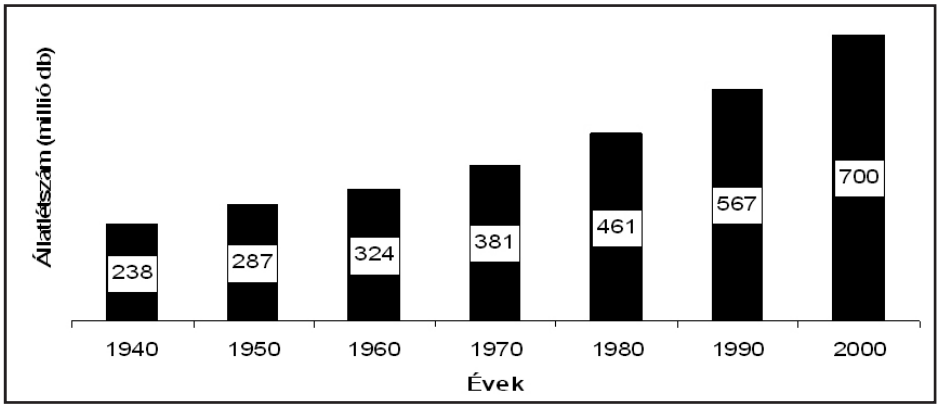
KECSKETARTÁS A VILÁGBAN

Földünk egyik dinamikusan fejlődő állattenyésztési ágazata a kecsketartás és -tenyésztés. A világ kecskeállománya napjainkban közel 770 millió (1. ábra).

Európa kivételével a kecsketartás legfontosabb terméke a hús. A kecskehús-

1. ábra

Kecskeállomány a világban

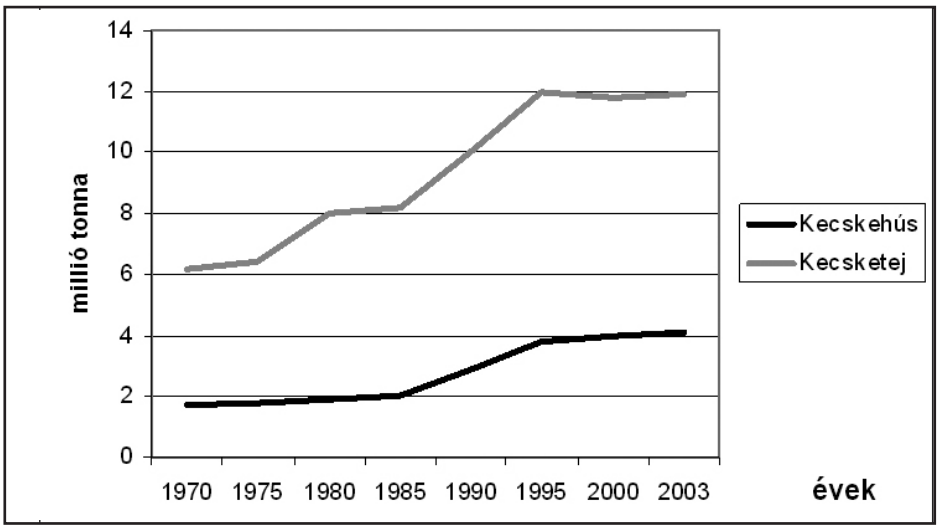
Forrás: FAO adatok alapján, 2003

előállítás mennyisége igen jelentős mértékben megnőtt a közelmúltban, 1970-hez képest napjainkban közel 3,5-szer több kecskehúst termelnek a világban. A növekedés dinamizmusa 1997 óta a korábbi évekhez képest még erőteljesebb (2. ábra). A kecske második – Európában a legfontosabb – terméke a tej, amelynek folyamatosan és dinamikusan nő a termelése mind a fejlett, mind a fejlődő országokban. A tejelő állatfajok közül létszámát tekintve a kecske könyvelheti el a legnagyobb mértékű növekedést 1970 óta. Az állomány ezen időszak alatt megkétszereződött, így aránya a tejhasznú kérődzők között megnőtt, főként a juhlétszám rovására. A kecskék

által termelt tej mennyisége 86%-os növekedést mutat, ami ugyan elmarad a bivalytej termelésétől, mivel az megnégyszereződött a vizsgált időszakban, de a kecsketej mennyiségének növekedése is szinte kétszerese a tehén- és juhtejnek.

2. ábra

A világ kecskehús és -tej termelésének alakulása

Forrás: www.fao.org, 2004

A kecske tejtermelésen belüli aránya némi növekedést mutat, az 1970. évi 1,65%-os értéket felülmúlva, napjainkban a világon az összesen megtermelt tej mennyiségének 2%-át teszi ki.

KECSKETARTÁS AZ EU-BAN

A *DG AGRI*, az *EUSAT*, valamint a *Juh- és Kecskehús Előrejelző Bizottság* adatai és elemzése szerint jelentős változások következtek be az EU kecskeágazatában. A becsült adatok alapján tovább tart a létszámcsökkenés az EU-ban. A kecskelétszám 2004-re már alig haladta meg EU szinten a 13,6 millió egyedet, és 2008-ra 11,8 millió alá esik. Nem várható változás az Egyesült Királyságban, Szlovéniában, Portugáliában és Hollandiában. Jelentősebb arányú növekedést várnak Csehországban és Szlovákiában, míg a többi ország esetében az 1-2%-os csökkenés valószínűsíthető. Mindezek eredőjeként EU-27 szinten a 2008-ra becsült 1,5%-os létszámcsökkenés alig kevesebb mint kettőszázezer egyedet tesz ki. A létszámcsökkenéssel párhuzamosan a termelés is mérséklődik. A 2003-as (73 000 tonna) adatokhoz képest 2007-ben a kecskehús-termelés 72 000 tonna. A kecskehúsfogyasztás előreláthatóan ugyancsak csökken 2007 és 2008 között az EU-27-ben, amelynek aránya eléri a 2,2%-ot.

KECSKETARTÁS MAGYARORSZÁGON

Az elmúlt 150 évben tág határok között változott a magyar kecskeállomány létszáma. Az ingadozás oka gazdasági és tenyésztéspolitikai tényekre vezethető vissza. Magyarországon 1975-ig kizárólag kisüzemekben és háztáji gazdaságokban tartottak kecskét. A KSH adatai szerint 1895-től (17 317) 1942-ig (70 957) folyamatos emelkedés volt tapasztalható,

majd 1945-ben, a háború következtében a kecskeállomány más állatokhoz hasonlóan mintegy 1/3-ával csökkent (57 578 db). A II. világháború után erőteljes emelkedés volt megfigyelhető, majd a 70-es évek után jelentős csökkenés. Jelenleg számuk emelkedőben van, napjainkban körülbelül 67 000 db. Az átlagos üzemméret alig 10 kecskét jelent ma Magyarországon (a 7000 kecsketartó csaknem 80%-a), jóllehet a piacra termelő áru-előállító gazdaságok állománylétszáma már 50-100 kecskét jelent. A kecsketartók nagyobbik hányada néhány hektáron gazdálkodik, sokuk saját tulajdonú területe nem éri el az 1 ha-t, a bérelt terület hányada átlagosan 30-40%. A termelési rendszerre az extenzivitás jellemző, alig néhányszor tíz üzemre lehet az intenzív jelzőt alkalmazni. A félintenzív gazdaságok száma növekszik. A megtermelt tej legnagyobb hányadát a farmokon, illetve azok közvetlen közelében fogyasztják el. A kecsketenyésztők napjainkban a saját és szomszédságuk fogyasztásánál több húst és tejet (tejterméket) állítanak elő, egyre nagyobb hányadban jelennek meg a piacon. A különböző becsült kecskelétszámokra alapozva a kecsketejtermelés 12-15 millió liter lehet az országban. A hústermelés mennyiségét 900-1000 tonnára becsülik, aminek 10%-a jut el külföldre.

A DUNASZIGETI KECSKETARTÓ GAZDASÁG

Vizsgálatainkat egy dunaszigeti gazdaságban végeztük, amit állami kezességvállalással igénybevett hitelből alapítottak 2001-ben. A tulajdonos 1999-ben egy tejgazdasági szakember barátja sugallatára döntött úgy, hogy a felső-szigetközi tanyáján, *Tejfaluszigeten* kecskékkel foglalkozik. A jövedelemszerzés célja természetesen a kecsketejtermelés és kecskesajtkészítés volt, amihez előbb 30 anyát vásárolt. 2000-ben már tisztult a kép, és elindult egy beruházás *Dunasziget* határában, a Duna-töltés lábánál vásárolt mintegy 7 ha területen. Az ún. „zöldmezős" beruházás a *Szigetközi Dunaág* derékszögű kanyarja mellett valósult meg, melyet *Burjáni-kanyarnak* neveznek. A tejtermékek is erről a folyószakaszról kapták nevüket. Az állattartó rész 300 anyaállat elhelyezésére alkalmas.

A fejés 2x12 állásos fejőrendszerrel történik, a tejhűtő kapacitás 1000 liter. A telep saját energia- és vízellátással rendelkezik. A legeltetés a farm közvetlen szomszédságában található 6 ha saját és 7 ha bérelt földterületen, ebből a vízügytől bérelt kb. 3 ha legelőterületen történik. A termelőistálló 500 m^2, a tejfeldolgozó mintegy 80 m^2 területű, melyben a feltételek megfelelnek a minőségi termék-előállításnak.

Az anyaállatlétszámot tekintve az ország 10 legnagyobb kecskefarmja közé tartozik. Jelenleg 300 db körüli az állomány. Az állományt főleg száneni, őzbarna, anglo-nubiai, magyar tincses, nemesített magyar fajta alkotja. A szaporítás háremszerű pároztatással történik, szániéni és őzbarna bakokkal.

A vizsgálatok tárgya a gazdaság tenyésztési tapasztalatainak bemutatása és gazdasági helyzetének elemzése a 2003-2008-as időszakban, a fő bevételek és kiadások növelési, illetve csökkentési lehetőségeinek a feltárása, valamint a fejlesztési kilátások.

A gazdaság bevételei négy forrásból származnak: tej-, sajt- és gidaértékesítés, támogatások. Az idei év tavaszáig a legjelentősebb bevételi forrást a nyers tej értékesítése jelentette. Azonban a jövedelmező termelés érdekében egyre inkább szükségessé vált, hogy a megtermelt tej 100%-át üzemen belül dolgozzák fel és értékesítsék. Elemzés alapján bizonyítható, hogy a megtermelt tej sajt formájában történő értékesítése 3-szor nagyobb bevételt jelent, mintha nyerstejként értékesítik a megtermelt tejet. Egy liter kecsketejet 90 Ft-ért vesz át a feldolgozó, 1 kg sajt alapanyagigénye kb. 9 liter tej, értékesíteni 2500 Ft-ért lehet. Ha ezt a mennyiséget értékesítik nyers tej formájában, a bevétel 810 Ft, ha pedig sajt formájában, 2500

Ft. A nyers tejet piacokon, illetve a telephelyről értékesítik. Jelentős a sajtértékesítés, ami 2007-ben kb. 20-30%-ot jelentett, de 2008-ban már 80%, ami elsősorban a falusi turizmusba történő bekapcsolódásnak köszönhető.

Problémát jelent azonban a tejtermékek egész évben történő folyamatos forgalmazása, ezért a jövőben szükséges, hogy országos promóciós tevékenység keretében az emberek jobban megismerjék a kecsketejtermékek egészségre gyakorolt pozitív hatását. A gidaleadásból származó összeg kisebb hányadát (7-10%) képviseli a bevételeknek, ez elsősorban a szezonalitás miatt alakul így (húsvét, pünkösd). A támogatások mértéke évről évre változik, ez jelentős mértékben befolyásolja, hogy milyen eredménnyel sikerül zárni az adott évet (1. táblázat).

1. táblázat

Eredmények alakulása

	2003	2004	2005	2006	2007
Bevételek	7 837 339 Ft	9 196 619 Ft	7 597 496 Ft	4 799 077 Ft	8 816 863
Költségek	11 614 152 Ft	7 723 988 Ft	6 240 697 Ft	7 343 828 Ft	5 610 380
Eredmény	-3 776 813 Ft	1 472 631 Ft	1 356 799 Ft	-2 544 751 Ft	3 206 483

Forrás: saját vizsgálatok, 2007

A beruházás beindítását követő 2-3 év sajnos veszteséggel zárult, sok kiadás jelentkezett, ilyen volt például a piackutatás, illetve a marketingköltség. 2004-től már meghaladták a bevételek a kiadásokat, ez elsősorban a bővülő értékesítési helyeknek, illetve a támogatásoknak volt köszönhető. Ez a tendencia 2005-ben is folytatódott, igaz itt már csökkent a jövedelem, ami elsősorban a kecskeágazatban történő támogatások megvonása miatt jelentkezett. A gidanevelés sikertelensége 2006-ban a bevételi oldal csökkenését okozta, amely miatt kb. 1-1,5 millió Ft kiesés jelentkezett, ebből adódóan a banki hitel visszafizetését sem lehetett az előírt ütemben teljesíteni, így a kiszabott késedelmi kamatok tovább rontották a gazdaság helyzetét. A 2007-es évet mindenképpen a változás jegyében kellett elkezdeni. Két fő irányelvet fogalmaztak meg, amelyből az egyiket sikerült megvalósítani: új hitelkonstrukciót kötni a kölcsönt nyújtó bankkal, ezáltal csökkentek a gazdaság mindennapos terhei, illetve európai uniós pályázat útján a gazdaság átvételét elősegítő támogatást szeretnék elnyerni, amely segítségével fejlesztéseket lehetne megvalósítani, ezzel pedig növelni lehet a hatékonyságot.

A jövőben a kecsketejtermelés és értékesítés lehetőségei között a következőket szükséges megvalósítani: promócióval és direktértékesítéssel újabb vásárlói csoportok megszerzése, turisztikai bázis kiépítése, termékválaszték bővítése, minőségi termékek gyártása, támogatásokra történő pályázás, több lábon állás megvalósítása. A fogyasztói trendek változásával új igények jelentkeznek a piacon, növekszik a kereslet a speciális élelmiszerek iránt. Kialakult egy olyan fogyasztói réteg, amely meg tudja fizetni a minőséget, a különlegességet, és a kecsketejből készült élelmiszerek megfelelnek ezeknek az elvárásoknak. A gazdaság céljai között szerepel a minőségi élelmiszerek és új kulináris élvezetek iránt nyitott fogyasztói réteg megszerzése, amely örömmel akar és tud is vásárolni termékeikből. A több lábon állás

megvalósítása érdekében az állomány minőségi és mennyiségi fejlesztésével elért többlet tej- és húsmennyiséggel bővíteni lehetne a termékkínálatot (sajtok, kolbászok stb.).

A nagyobb jövedelmezőség miatt célszerű a tejből sajtot készíteni. Ehhez szükséges az infrastruktúra bővítése. A jövőben érdemes lenne bekapcsolódni, illetve többször részt venni a borfesztiválokon (sajtkínálat). További célok között szerepelhet a közeli panziók és éttermek élelmiszer-beszállítóivá válni. A farm mellett lévő kerékpárút és vízi út segítségével ajánlatos bekapcsolódni a falusi turizmusba. Hosszabb távon célszerű kihasználni a szomszédos országok közelségét (Ausztria és Szlovákia egyaránt 20-30 km-re fekszik) új fogyasztói rétegek bevonására.

Fontos a gazdaságot érintő *kockázati tényezők* ismerete is, melyek a következők lehetnek:

- Takarmányárak emelkedése. Ellenintézkedés: félintenzív tartással a legelőterület növelése.
- Új piaci szereplők belépése. Ellenintézkedés: minőségi termékekkel a vevőkör stabilizálása.
- Fenntartási költségek (energia, bér, minősítés). Ellenintézkedés: melléktermékek értékesítésével és az állomány minőségének feljavításával, optimális termékstruktúra létrehozásával bevételnövelés és fajlagos költségcsökkentés.
- Vevői célcsoport piaci bizonytalansága. Ellenintézkedés: a több lábon állás megvalósítása diverzifikált, minőségi termékpaletta létrehozásával, újabb értékesítési csatornák (panziók, éttermek, internetes értékesítés) és vevői kapcsolatok (falusi és borturizmus) kiépítésével.

A *fejlesztési célok* és lehetőségek pedig az alábbiak:

- Minőségi bakokkal jobb szaporulat elérése.
- Beruházásokkal (gépek, újabb legelőterületek bővítése) fajlagos költségmegtakarítás.
- Használt mezőgazdasági gépek beszerzése saját, illetve bérmunka céljára.
- Piaci marketingakciókkal (termékbemutatók, vásárok, versenyek) új piaci szegmensek elérése (bel- és külföldön egyaránt).
- A kecsketej és hús mellett a másodlagos termékek (kecskebőr, trágya) értékesítésének megszervezése.
- Érlelő és kisvágóhíd építése.
- Bekapcsolódás a falusi turizmusba (kerékpározók, vízi túrázok, panziók, éttermek).
- Szakmai együttműködés a mosonmagyaróvári egyetem *Biotechnológiai és Állattenyésztési Intézetével*, illetve a *Magyar Tejgazdasági Kísérleti Intézettel.*
- Mintagazdaság feltételeinek megteremtése.

FORRÁSMUNKÁK JEGYZÉKE

(1) Kukovics S. (2002): A tej szerepe a humán táplálkozásban. Magyar juhászat + kecsketenyésztés. 11, 1, 6-7. pp. – (2) Kukovics S. (2003): A kecsketej termelés és feldolgozás értékelése. Magyar juhászat + kecsketenyésztés 12 (2) 16. p. – (3) Kukovics S. – Jávor A. (2002): A juh- és kecskeágazat termelési és fogyasztási kilátásai közép- és kelet-európai régióban. 3. rész. Magyar juhászat + kecsketenyésztés 11 (2) 4-5. pp. (4) Molnár A. – Molnár J. (szerk.) (2000): Kecsketenyésztés. Gaia Alapítvány, Galgahévíz – (5) Vahid Y. (1982): Nagyüzemi kecsketenyésztés. Gödöllő, 14-15. pp.